

ПЕРЕДАЧА АНГЛІЙСЬКИХ ІРОНІЧНИХ ВИСЛОВЛЮВАНЬ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Ванганен Дарія Едуардівна

студентка Сумського державного університету

Чернюк Ніна Іванівна

канд. філол. наук, доц., викладач Сумського державного університету

Останнім часом спостерігається зростання інтересу до вивчення особливостей функціонування іронії в художньому творі. Феномен іронії, без сумніву, є проявом різноманіття соціальних відносин. Іронічне бачення життя стало на сьогоднішній день однією з основних властивостей міжособистісного спілкування.

Іронія (грец. *eironeia* – прикидання) – різновид комічного, який розкриває суперечливу природу явищ через гостре, побудоване на контрасті очевидного і прихованого, висміювання, коли за вербально вираженою позитивною оцінкою приховується заперечення і насмішка. Іронію не можна плутати з гумором, оскільки її функція полягає в тому, щоб виразити почуття роздратування, незадоволення або жалю, а не надати тексту комічного ефекту і цим самим викликати у читача сміх.

Іронія має багату історію. Вона завжди викликала інтерес у дослідників. Вивчення іронії неможливе без детального аналізу попередніх філософських поглядів стосовно цього феномену. Майже всі науковці є прихильниками думки, що іронія історично вперше формується у Давній Греції у працях давньогрецьких кініків (V-IV ст. до н. е.), а пізніше феномен іронії вивчали Геракліт Ефеський, Сократ, філософи давнього Китаю та інші.

Особливого розвитку іронія зазнала у кінці XIX століття. Цей прийом, заснований на протиставленні вислову та його значення, стає інструментом формування літературного стилю. В XX столітті феномен іронії викликає все більшу зацікавленість у лінгвістів, психологів, логіків, філософів, літераторів.

У писемному мовленні засобами вираження іронії можуть бути слова, словосполучення та окремі висловлювання, які в силу їх використання, прийнятого в певному мовному колективі, набули стійкого значення іронічності і не втрачають його навіть поза контекстом.

Іронія відіграє важливу роль не тільки у стилістичному забарвленні художнього тексту, але й в естетичній та літературно-художній системах твору. У художньому творі іронія є одним із основних елементів вираження безпосередньо авторської точки зору, засобом реалізації суб'єктивно-оцінної модальності і, таким чином, засобом реалізації авторської позиції.

Як відомо, художні твори в першу чергу адресовані аудиторії, для якої мова твору є рідною. Але більшість творів мають загальнолюдську цінність. Крім того, вони набувають популярності серед читачів, тому часто перекладаються іншими мовами. Переклад художніх творів передбачає взаємодію національних мов і літератур, адже передаючи літературний твір засобами іншої мови, перекладач відтворює всі ідейно-художні цінності першотвору відповідно до літературно-мовних норм і традицій культури народу, на чію мову ведеться переклад.

Слід зазначити, що феномен іронії досі залишається недостатньо вивченим з точки зору перекладу, у зв'язку з чим існує потреба у визначенні способів перекладу і дослідженні трансформацій, що мають місце при відтворенні іронії в цільовій мові.

Стаття є актуальною з погляду необхідності визначення основних труднощів при передачі іронії в процесі перекладу. Об'єктом нашого дослідження є англійські висловлювання з іронією та їхні переклади українською мовою. Мета дослідження полягає у визначенні особливостей

перекладу іронії українською мовою шляхом врахування механізмів утворення іронії та класифікації мовних засобів її вираження.

Аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми дозволив виділити декілька способів вираження іронії, що використовуються в процесі перекладу українською мовою, а саме: повний переклад, розширення іронічного звороту, антонімічний переклад, додавання змістових компонентів. Кожен з них слід розглядати на прикладах з художніх творів, аналізуючи при цьому супутні лексичні та граматичні трансформації, до яких вдається перекладач для відтворення іронічного ефекту [1, с. 273]. Нами був проведений порівняльний аналіз іронічних висловлювань на прикладі роману англійського письменника W.M. Thackeray «Vanity Fair» та його варіанту українською мовою у перекладі О. Сенюк.

Повний переклад із незначними лексичними чи граматичними перетвореннями застосовується у випадках, коли це дозволяє не тільки словесний, а і граматичний склад іронічного звороту в тексті оригіналу, за умови збігу соціально-культурних асоціацій. Не викликає труднощів переклад іронії, яка в тексті виражена одним або двома словами (прислівником, іменником, прикметником), що вжиті у протилежному значенні, наприклад: *“His valet made a fortune out of his wardrobe: his toilet-table was covered with as many pomatums and essences as ever were employed by an old beauty: he had tried, in order to give himself a waist, every girth, stay, and waistband then invented”* (2, p. 17).

«Його служник набув собі цілий статок на господаревому гардеробі, туалетний столик Джозефа був заставлений есенціями, ніби в якоїсь літньої кокетки, щоб мати талію, він випробував усі паски, корсети й бандажі, які тільки тоді існували» (4, с. 44).

Словосполучення *old beauty* вжито у протилежному, іронічному значенні. У перекладі воно відтворене своїм прямим відповідником. Те саме можна сказати про випадки, коли іронія виражена риторичним запитанням [5,

с. 390]. Як правило, такі випадки не становлять труднощів для перекладу і відтворюються аналогічним прийомом, наприклад:

"I'm so delighted you like dear Amelia," she said quite eagerly to Mr. Bullock after the dance". She's engaged to my brother George; there's not much in her, but she's the best-natured and most unaffected young creature: at home we're also fond of her".

"Dear girl! Who can calculate the depth of affection expressed in that enthusiastic so?" (2, p. 73)

«Я така рада, що тобі припала до серця наша дорога Емілія, – схвильовано мовила вона містерові Буллоку після танцю. – Вона наречена мого брата Джорджа. Щоправда, в ній нема нічого особливого, зате вона така добра і наївна дівчина. В нас її всі так люблять!

Люба дівчино! Хто міг би визначити з цього захопленого «так» глибину тієї любові?» (3, с. 134)

Спосіб розширення іронічного звороту, представленого в тексті оригіналу, використовується у тих випадках, коли потрібно зберегти лексико-граматичну форму оригіналу, додавши до вислову компоненти, які ширше розкривають значення іронії, наприклад: *"What is there in a pair of pink cheeks and blue eyes forsooth!" (2, p. 72)*

«Та й правда, що в тих рожевих щічках і блакитних очах такого гарного?» (4, с. 132)

Наступним способом перекладу іронії є антонімічний переклад, коли форма слова чи словосполучення замінюється на протилежну (позитивна – на негативну і навпаки):

"Although schoolmistresses' letters are to be trusted nor more nor less than churchyard epitaphs; yet, as it sometimes happens that a person departs this life who is really deserving of all the praises the stone cutter carves over his bones; who IS a good Christian, a good parent, child, wife, or husband; who actually DOES leave a disconsolate family to mourn his loss; so in academies of the male

and female sex it occurs every now and then that the pupil is fully worthy of the praises bestowed by the disinterested instructor”(2, p. 6).

«Хоч свідченням шкільних виховательок можна вірити стільки ж, як цвинтарним епітафіям, часом трапляється, що небіжчик справді заслуговує на всі ті похвали, які витесав каменярь над його кістками, -- він і добрий християнин, і добрий батько, добра дитина чи дружина, і дійсно-таки залишив невтїшну родину, яка щиро його оплакує; так і в школах, чоловічих і жіночих, трапляється учень, що справді заслуговує на ті гарні слова, які щедро розсипає йому безсторонній учитель» (3, с. 26).

Аналіз наукових праць з досліджуваної теми дозволив зробити висновок, що основна складність при перекладі іронії полягає в необхідності відтворення і засобу її вираження, і збереженні іронічного ефекту в цілому. Набагато складніше, коли іронія виражена фразеологізмом, адже проблема полягає як у відтворенні власне усталеного звороту, так і у збереженні іронічного ефекту. Існує декілька шляхів відтворення фразеологізмів: за допомогою повних або приблизних фразеологічних еквівалентів та нефразеологічний переклад, який включає в себе калькування, власне лексичний переклад та описовий переклад [5, с. 390]. Наприклад: *“But my kind reader will please to remember that this history has "Vanity Fair" for a title, and that Vanity Fair is a very vain, wicked, foolish place, full of all sorts of humbugs and falsenesses and pretensions”*(2, p. 53).

«Та хай ласкавий читач не забуває, що наша повість у яскравих жовтих палітурках має заголовок «Ярмарок Суєти», а Ярмарок Суєти – дуже негарне, блазенське місце, де панує пиха, всіляке ошуканство, фальш і облуда»(3,с. 102).

Англійський фразеологізм *vanity fair* означає *ярмарок марнославства (світ гонитви за грішми)*. В оригіналі його вжито в протилежному, іронічному значенні. Як бачимо, перекладач використала власне лексичний переклад *ярмарок суєти*, що є поширеним прийомом вираження іронії як ванглійській, так і в українській мовах.

Щодо стилістичних засобів створення іронічного ефекту, то серед найчастотніших виділяють такі [1, с. 197]:

порівняння, e.g.: *In Miss Jemima's eyes an autograph letter of her sister, Miss Pinkerton, was an object of as deep veneration as would have been a letter from a sovereign*(2, p. 5).

«Кожен власноручний лист своєї сестри міс Джемайма шанувала так глибоко, наче то було послання коронованої особи» (3, с. 24);

оксиморон, e.g.: “*Good-bye, Colonel. God bless you, honest William! Farewell, dear Amelia. Grow green again, tender little parasite, round the rugged old oak to which you cling!*”(2, p. 443)

«Прощавайте, полковнику! Хай Бог благословить вас, чесний Вільяме! Прощавайте, люба Еміліє! Зелений знову, тендітна повитице, обвиваючись навколо могутньо старого дуба, до якого ти пригорнулася» (4, с. 368);

гіпербола, e.g.: “*...and looking at Mr. George Osborne's pall interesting countenance she thought in her little heart, that in His Majesty's army, or in the wide world there never was such a face or such a hero*”(2, p. 34)

«Бо, дивлячись на бліде, вродливе обличчя Джорджа Осборна, на його гарні, чорні, кучеряві й виплекані бакени, на які й він сам поглядав надзвичайно вдоволено, вона думала в простоті свого наївного серденька, що ні в армії його величності, ні в цілому світі немає другого такого красеня й такого героя» (3, с. 69);

антономазія, e.g.: “*He was only good enough to be a fairy prince and oh, what magnanimity to stoop to such a humble Cinderella.*”(2, p. 75)

«Його можна було зрівняти хіба з казковим принцом; о, який він великодушний, що спустився до скромної Попелюшки!» (4, с. 139)

Отже, порівняльний аналіз іронічних висловлювань в англійському романі W.M. Thackeray «Vanity Fair» (1886) та в творі-перекладі О. Сенюк (1979) українською мовою доводить, що переклад іронії безпосередньо залежить від засобу її вираження в оригіналі. Основна мета при перекладі

іронії полягає у передачі іронічного ефекту та збереженні при цьому засобу вираження іронії в перекладі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мороховский А.Н., Воробьева О.П. Стилистика английского языка. – К.: Вища шк.,1991. – 272 с.
2. Thackeray W.M. Vanity Fair. – London: SMITH, ELDER & CO. – 1886. – 450
3. Теккерей В. Ярмарок Суєти: Роман (кн. I) / Перекл. з англ. О. Сенюк; Передм. К. Шахової. – К.: Дніпро,1979. – 405 с. – (Вершини світового письменства).
4. Теккерей В. Ярмарок Суєти. Роман. Кн. 2/ Перекл. з англ. О. Сенюк. – К.: Дніпро,1979. – 382 с. – (Вершини світового письменства)
5. Циркунова І.В. Відтворення іронії в перекладі з іспанської на українську мову // Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка. – С. 385-391.

Ванганен, Д.Е. Передача англійських іронічних висловлювань українською мовою / Д.Е.Ванганен, Н.І. Чернюк// Сучасна освіта і наука в Україні: традиції та інновації : матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції. - Київ, 2014. - С.157-160.